

**Ανατροφοδότηση από Διευθυντές/Διευθύντριες και εκπαιδευτικούς,
σχετικά με τις ενέργειες για στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες
για λειτουργικό αναλφαβητισμό**

(Νοέμβριος 2015)

1. Ταυτότητα της έρευνας

Η Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης (Δ.Δ.Ε.) θέτει ως προτεραιότητά της την προώθηση του αλφαβητισμού στα σχολεία και τη στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό. Παράλληλα, το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης (Κ.Ε.Ε.Α.) μέσω του Προγράμματος Λειτουργικού Αλφαβητισμού (Π.Λ.Α.) αποσκοπεί στον εντοπισμό των παιδιών που ανήκουν στην ομάδα ρίσκου, έτσι ώστε να προσφερθεί η κατάλληλη στήριξη σε αυτά.

Η Δ.Δ.Ε. μέσω της Επιτροπής Λειτουργικού Αλφαβητισμού δραστηριοποιείται στοχευμένα προς την κατεύθυνση της στήριξης των παιδιών αυτών. Η Επιτροπή επικεντρώνεται, πρωτίστως, στον σχεδιασμό δράσεων για πρόληψη του λειτουργικού αναλφαβητισμού και προώθηση του αλφαβητισμού. Παράλληλα, στοχεύει στον σχεδιασμό παρεμβατικών προγραμμάτων καθώς και δράσεων για τη στήριξη των παιδιών που, με βάση τα αποτελέσματα του Π.Λ.Α., ανήκουν στην ομάδα ρίσκου, έτσι ώστε κανένα παιδί να μην αποφοιτά από το Δημοτικό σχολείο, παραμένοντας στην ομάδα ρίσκου.

Η Επιτροπή αυτή στο πρόσφατο παρελθόν έχει προτείνει σειρά ενεργειών για στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό μέσω των δυο εγκυκλίων (Παράρτημα 1) «*Στήριξη παιδιών που έχουν διαγνωσθεί ότι έχουν αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό*» (dde 3723, ημερ. 9 Απριλίου 2013 και «*Πρακτικές στήριξης, στη Γλώσσα και τα Μαθηματικά, παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό*» (dde 3839, ημερ. 12 Σεπτεμβρίου 2013). Στην πρώτη εγκύκλιο δίνονται οδηγίες προς τους διευθυντές των σχολικών μονάδων για καταρτισμό Σχεδίου Δράσης για αντιμετώπιση και πρόληψη των προβλημάτων λειτουργικού αναλφαβητισμού σε επίπεδο της σχολικής μονάδας. Επιπρόσθετα, προτείνεται στους εκπαιδευτικούς, των τάξεων, στις οποίες φοιτούν παιδιά των ομάδων ρίσκου, να προβαίνουν σε διάγνωση των ιδιαίτερων αδυναμιών τους και να καταρτίζουν εξατομικευμένο πρόγραμμα στήριξης, με συγκεκριμένους στόχους για αντιμετώπιση των δυσκολιών αυτών. Το Σχέδιο Δράσης, τόσο σε επίπεδο σχολικής μονάδας

όσο και σε επίπεδο των μαθητών, πρέπει να αξιολογείται καθ' όλη τη διάρκεια αλλά και στο τέλος της σχολικής χρονιάς. Στη δεύτερη εγκύκλιο, παρέχονται συγκεκριμένες προτάσεις για πρακτικές στήριξης στη Γλώσσα και τα Μαθηματικά, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν τόσο κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων όσο και στον χρόνο της εμπέδωσης.

Βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η συλλογή δεδομένων σχετικά με τις απόψεις των Διευθυντών/Διευθυντριών, Βοηθών Διευθυντών και δασκάλων σχολείων Δημοτικής Εκπαίδευσης σχετικά με τα όσα προτείνονται στις δυο εγκυκλίους για τη στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό, στη Γλώσσα και στα Μαθηματικά.

Συγκεκριμένα, η παρούσα έρευνα στόχευσε να διερευνήσει τα πιο κάτω ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποιες είναι οι γενικές απόψεις των Διευθυντών/Διευθυντριών και των Βοηθών Διευθυντών και δασκάλων για το περιεχόμενο των δύο εγκυκλίων;
2. Ποιες δράσεις υιοθετούνται σε επίπεδο σχολικής μονάδας για τη στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό, σύμφωνα με τις απόψεις των Διευθυντών/Διευθυντριών και των Βοηθών Διευθυντών και δασκάλων;
3. Ποιες είναι οι απόψεις των Διευθυντών/Διευθυντριών και των Βοηθών Διευθυντών και δασκάλων για την αποτελεσματικότητα των δράσεων που υιοθετούνται σε επίπεδο σχολικής μονάδας, ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν κατά την υιοθέτηση των δράσεων αυτών και ποιες οι εισηγήσεις τους για άλλες πιθανές δράσεις στήριξης;
4. Ποιες δράσεις υιοθετούνται από τους εκπαιδευτικούς για τη στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό και στα δύο γνωστικά αντικείμενα;
5. Ποιες είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματικότητα των δράσεων που υιοθετούνται στο επίπεδο του μαθητή, ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν κατά την υιοθέτηση των δράσεων αυτών και ποιες οι εισηγήσεις τους για άλλες πιθανές δράσεις στήριξης;
6. Ποιες είναι οι ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα σχετικά με τη στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό;

2. Μεθοδολογία

Για τη συλλογή των δεδομένων από τους Διευθυντές/Διευθύντριες, Βοηθούς Διευθυντές και δασκάλους χρησιμοποιήθηκε η στρατηγική της επισκόπησης και συγκεκριμένα της περιγραφικής έρευνας. Η μεθοδολογία αυτή επιτρέπει την περιγραφή απόψεων, στάσεων και συμπεριφορών χωρίς να υπεισέρχεται στις αιτίες που τις προκαλούν. Για τον σκοπό αυτό συλλέγονται πληροφορίες σε τυποποιημένη μορφή από μεγάλα δείγματα.

2.1. Δείγμα

Ο πληθυσμός της έρευνας ήταν οι Διευθυντές/Διευθύντριες, οι Βοηθοί Διευθυντές και οι δάσκαλοι των δημόσιων σχολείων Δημοτικής εκπαίδευσης στα οποία φοιτούν παιδιά με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό. Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν 114 διευθυντές, 56 βοηθοί διευθυντές και 126 δάσκαλοι. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των σχολείων με μαθητές με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό, με βάση τα αποτελέσματα του Προγράμματος του Λειτουργικού Αλφαβητισμού (Π.Λ.Α.) για τις σχολικές χρονιές 2011-2012, 2012-2013 και 2013-2014, ήταν 221, 233 και 218, αντίστοιχα. Επομένως, μόνο οι μισοί περίπου διευθυντές ανταποκρίθηκαν στην παρούσα έρευνα.

2.2. Εργαλεία

Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη μέθοδο του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου. Η μέθοδος του ερωτηματολογίου επιλέχθηκε, επειδή δίνει τη δυνατότητα να διερευνηθούν εύκολα και γρήγορα οι απόψεις ενός μεγάλου δείγματος ατόμων.

Στην περίπτωση της συγκεκριμένης έρευνας, κατασκευάστηκαν δύο ερωτηματολόγια, ένα για τους Διευθυντές/Διευθύντριες και ένα για τους Βοηθούς Διευθυντές και δασκάλους, με μερικές κοινές ερωτήσεις. Οι περισσότερες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν κλειστού τύπου. Η κατασκευή των ερωτηματολογίων έγινε σε συνεργασία με την Επιτροπή Λειτουργικού Αλφαβητισμού και βασίστηκε στο περιεχόμενο των δύο εγκυκλίων.

Το ερωτηματολόγιο των Διευθυντών/Διευθυντριών χωρίστηκε σε έξι μέρη, τα οποία αποσκοπούσαν στη συλλογή των δεδομένων σχετικά με τα εξής:

- Δημογραφικά στοιχεία του δείγματος (φύλο, συνολικά έτη εκπαιδευτικής υπηρεσίας, συνολικά έτη εκπαιδευτικής υπηρεσίας στη θέση, επαρχία σχολείου).

- Πληροφοριακά στοιχεία σχολείου (συνολικός αριθμός των παιδιών του σχολείου που φοιτά στις τάξεις Δ΄-ΣΤ, συνολικός αριθμός των παιδιών του σχολείου που διαγνώστηκαν ότι έχουν αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό ανά τάξη).
- Γενικές απόψεις των Διευθυντών/Διευθυντριών για το περιεχόμενο των δύο εγκυκλίων.
- Πληροφορίες σε σχέση με την ενημέρωση των γονέων των μαθητών που διαγνώστηκαν ότι έχουν αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό.
- Πληροφορίες για το Σχέδιο Δράσης, καθώς και τις δραστηριότητες που υιοθετούνται σε επίπεδο σχολικής μονάδας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων λειτουργικού αναλφαβητισμού.
- Απόψεις των Διευθυντών/Διευθυντριών για την αποτελεσματικότητα των δράσεων που υιοθετούνται σε επίπεδο σχολικής μονάδας και ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν κατά την υιοθέτησή τους και ποιες οι εισηγήσεις τους για άλλες πιθανές δράσεις στήριξης.

Το ερωτηματολόγιο των Βοηθών Διευθυντών και δασκάλων αποτελείτο από εννιά μέρη ως εξής:

- Δημογραφικά στοιχεία του δείγματος (φύλο, συνολικά έτη εκπαιδευτικής υπηρεσίας, συνολικά έτη εκπαιδευτικής υπηρεσίας στη θέση, επαρχία σχολείου).
- Πληροφοριακά στοιχεία σχολείου (συνολικός αριθμός των παιδιών του σχολείου που διαγνώστηκαν ότι έχουν αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό, ανά τάξη, για τα οποία έχουν αναλάβει τη στήριξή τους οι εμπλεκόμενοι δάσκαλοι).
- Γενικές απόψεις των Βοηθών Διευθυντών και δασκάλων για το περιεχόμενο των δύο εγκυκλίων.
- Πληροφορίες σε σχέση με την ενημέρωση των γονέων των μαθητών, που διαγνώστηκαν ότι έχουν αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό.
- Πληροφορίες για το Σχέδιο Δράσης, καθώς και τις δραστηριότητες που υιοθετούνται σε επίπεδο σχολικής μονάδας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων λειτουργικού αναλφαβητισμού.
- Απόψεις των Βοηθών Διευθυντών και δασκάλων για την αποτελεσματικότητά των δράσεων, που υιοθετούνται σε επίπεδο σχολικής μονάδας, για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά την υιοθέτησή τους και κατάθεση των εισηγήσεών τους για άλλες πιθανές δράσεις στήριξης.

- Δράσεις στήριξης που υιοθετούνται από τους Βοηθούς Διευθυντές και δασκάλους για τη στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό και στα δύο γνωστικά αντικείμενα.
- Απόψεις των Βοηθών Διευθυντών και δασκάλων για την αποτελεσματικότητα των δράσεων που υιοθετούνται στο επίπεδο του μαθητή, για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν κατά την υιοθέτησή τους και κατάθεση των εισηγήσεών τους για άλλες πιθανές δράσεις στήριξης.
- Απόψεις για τον τρόπο υλοποίησης των δραστηριοτήτων που αναμένεται να διεξάγονται στο πλαίσιο της λειτουργίας του θεσμού.
- Ανάγκες επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών σε θέματα σχετικά με τη στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό.

3. Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα κατέδειξαν θετική γενική εκτίμηση των συμμετεχόντων σχετικά με τα όσα προτείνονται στις δυο εγκυκλίους για τη στήριξη των παιδιών με αυξημένες πιθανότητες για λειτουργικό αναλφαβητισμό. Οι συμμετέχοντες, επίσης, φάνηκαν ενημερωμένοι σε πολύ μεγάλο βαθμό για τις προτάσεις που περιλαμβάνονται στις δύο εγκυκλίους, των οποίων το περιεχόμενο θεωρούν τόσο κατανοητό όσο και χρήσιμο. Οι συμμετέχοντες δήλωσαν, επίσης, ότι δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερα προβλήματα στην προσπάθειά τους για παροχή στήριξης στα εν λόγω παιδιά αλλά και για κοινοποίηση των αποτελεσμάτων στους γονείς.

Ως προς το Σχέδιο Δράσης, σε επίπεδο σχολικής μονάδας, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι ένα τέτοιο σχέδιο καταρτίστηκε, εφαρμόστηκε αλλά και αξιολογήθηκε μέσα από συντρέχουσα και τελική αξιολόγηση. Αυτό όμως, με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, δεν έγινε σε όλες τις σχολικές μονάδες, όπου φοιτούσαν παιδιά που έχρηζαν στήριξης. Επιπρόσθετα, σε σχέση με το εξατομικευμένο πρόγραμμα στήριξης η παρούσα διερεύνηση κατέδειξε ότι αυτό δεν καταρτίστηκε για όλα τα παιδιά στις ομάδες ρίσκου. Μεγαλύτερη εμπλοκή στον καταρτισμό του εξατομικευμένου προγράμματος στήριξης είχαν οι υπεύθυνοι δάσκαλοι και ο/η Διευθυντής/Διευθύντρια και σε μικρότερο βαθμό ο επιθεωρητής και οι γονείς.

Σε σχέση με τη στήριξη, αυτή φάνηκε να λαμβάνεται κατά τη διάρκεια διαφόρων μαθημάτων, ομαδικά και ατομικά. Σε επίπεδο τάξης εφαρμόστηκαν ποικίλες δραστηριότητες όπως: διάγνωση των δυσκολιών μάθησης, των ελλείψεων και των αδυναμιών του κάθε παιδιού,

διαμόρφωση συνοπτικής πρότασης με στόχους για υλοποίηση των συγκεκριμένων δυσκολιών, καθορισμός μέσων και τρόπων παρακολούθησης της προόδου κάθε παιδιού, καταχώρηση δειγματικών εργασιών του κάθε παιδιού σε ατομικό φάκελο και καθορισμός χρονοδιαγραμμάτων υλοποίησης δραστηριοτήτων/δράσεων για υλοποίηση των στόχων. Η πλειοψηφία των Βοηθών Διευθυντών και των δασκάλων δήλωσε, επίσης, ότι οι πρακτικές στήριξης τόσο στη Γλώσσα όσο και στα Μαθηματικά που προτάθηκαν στη σχετική εγκύκλιο ήταν αποτελεσματικές.

4. Εισηγήσεις

Σχετικά με επιπρόσθετους τρόπους στήριξης των σχολείων, από αυτούς που προτείνονται στις δυο εγκυκλίους, οι Διευθυντές/Διευθύντριες εισηγήθηκαν την παραχώρηση περιόδων στα σχολεία, την επιμόρφωση και καθοδήγηση των εκπαιδευτικών και τη δημιουργία τράπεζας υλικού για ενίσχυση του έργου τους αλλά και πλατφόρμας όπου θα αναρτάται το υλικό αυτό. Εισηγήθηκαν επίσης, την παροχή επιπρόσθετου χρόνου για ενισχυτική διδασκαλία των παιδιών που χρήζουν στήριξης. Οι εισηγήσεις των Βοηθών Διευθυντών και των δασκάλων περιλάμβαναν, ανάμεσα σε άλλα, την επιμόρφωση σε θέματα γλωσσικού και μαθηματικού αλφαριθμητισμού, αλλά και διαφοροποίησης της διδασκαλίας και μάθησης. Οι επιμορφώσεις αυτές είναι καλύτερο να έχουν περισσότερο πρακτικό χαρακτήρα, π.χ. δειγματικά μαθήματα, στήριξη από μέντορες/συμβούλους σε σχολική βάση και ανταλλαγή εμπειριών με άλλους συναδέλφους. Εισηγήθηκαν επίσης, την παραχώρηση ωρών στήριξης για τα παιδιά που χρήζουν στήριξης, στήριξη του έργου των εκπαιδευτικών με πιο έμπρακτο τρόπο και τη δημιουργία αρχείου στο σχολείο με ιστορικό των δράσεων για τη στήριξη των παιδιών αυτών κάθε χρόνο.

5. Ερευνητική ομάδα

Δρ Αλεξάνδρα Πετρίδου, petridou.a@cyearn.pi.ac.cy

Έλσα Νεοφύτου, neophytou.e@cyearn.pi.ac.cy